

SOSYAL GÜVENLİK AÇIKLARI ALARM VERİYOR

Tutarlı bir sosyal güvenlik sisteminin optimum hizmet verebilmesi için finansman yapısının bir başka deyişle gelir-gider dengesinin büyük açıklar vermemesi gerekir. Bilindiği üzere sosyal güvenlik sisteminin başlıca ana geliri prim ve vergilerdir. Ülkemizdeki sosyal güvenlik sistemi daima giderleri gelirleri aştığından sürekli açık vermekte ve bu açıklar kamu bütçesinin önemli bir payını oluşturmaktadır. Sosyal güvenlik sistemimizin açık verme nedenlerini irdeleyecek olursak karşımıza çıkan olguları; aktif-pasif oranı düşüklüğü, kayıt dışı istihdam, işgücüne katılım oranının düşüklüğü, siyasi müdahaleler, kurumsal yapılanma bozuklukları, prim tahsilat düşüklüğü, kaçak ve çocuk işçiler, kayıtlı çalışanların fiili ücretlerine nazaran beyan edilen ücretlerin düşük olması, kurumun prim gelirlerini piyasa koşullarına uygun plase edememesi şeklinde sıralamak mümkün.

SGK 2021 yılı açığı 21,6 milyar TL oldu. Aynı yıl merkezi yönetim bütçesinden SGK ya yapılan transfer ödemesi ise 252,1 milyar olarak gerçekleşti. 2022 yılı bütçesinde bu rakam 233 milyar TL olarak öngörülüyor. Gerçekleşmeler daima öngörülerden fazla oluyor. Türkiye’de 2021 yılı itibarıyla 24 milyon sigortalı çalışan, 13 milyon emekli var. Aktif-pasif oranı 1,8 çalışana 1 emekli düşüyor. Önceki yıllara göre bir miktar iyileşme olsa da emeklilik finansman sistemi sağlıklı çalışan ülkelerde bu oran minimum 3, ideal olanı ise 4 çalışana 1 emekli düşecek oranda olması. Aslında çırak, stajyer ve kursiyerleri dikkate almadığımızda bu oran ülkemizde daha da düşük. Önümüzdeki yıllarda önlem alınmazsa aktif-pasif oranı 1,5’a düşecek. Bu da sistemin sürdürülebilirliğini zora soktuğu gibi sosyal güvenlik açığını daha da arttıracak.

Önceki yıllarda emeklilik yaşının kaldırılması sistemi zora soktu. 1999-2008 yıllarında düzeltmeler yapılsa da problem büyük ölçüde devam ediyor. 65 yaş üstü nüfusumuz 8 milyon olduğu halde 13 milyon emeklinin olması dengesizlik yaratıyor. 65 yaşını geçenlerin sayısı ortalama ömrün uzamasından ötürü gittikçe artacaktır. Eğer sağlıklı bir aktüarya ve finansman dengesi kurulamazsa ya emeklilik yaşları daha da yükseltilecek ya da reel emeklilik ayları daha da düşmüş olacak. Bu açıdan getirilen bireysel emeklilik sistemi faydalı bir uygulama. Ülkemizde istihdam oranı düşük. Yüzde 45’lerde seyrediyor. İstihdam yaratan sürdürülebilir büyüme sağlamak zorundayız. Bu anlamda son 20 yılımız heba oldu. Zira o dönemde yaşlılarımız daha az, çalışabilir nüfusumuz daha fazlaydı. Ancak süreç maalesef kötü yönetildi. O yıllarda çok daha yüksek büyüme ve istihdam yaratılmalıydı. Demografik avantajımızı gittikçe kaybediyoruz. Gelecek yıllarda daha yüksek sürdürülebilir büyümeler sağlamak zor. Kadınlarımızın iş gücüne katılımı çok düşük. Yüzde 35 olan iş gücüne katılım oranını erkeklerin iş gücüne katılım oranı olan yüzde 70lere doğru yakınlaştırmalıyız. Sürdürülebilir büyüme açısından çalışan nüfusun sayısını 50 milyona doğru arttırmaya çalışmalıyız. Aktif-pasif oranı da 1,8 den 3-4'lere doğru gelmeli. Bu açıdan önümüzdeki yılları kötü yönetme lüksümüz yok. Popülist nedenlerle çıkarılan prim afları terk edilmeli. Sistemin gelir-gider dengesinin izlenmesi açısından aktüarya hesapları her yıl şeffaf bir şekilde denetlenmeli ve kamuoyu ile paylaşılmalı.

Sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliği açısından önemli olan finansman dengesinin yarattığı sonuçlar makroekonomik yapıda çok tahribat yaratıyor. Sistemin açıkları merkezi bütçeden transferlerle kapatıldığından bütçe açığı yaratıyor. Bütçe açığı hem enflasyonist sonuçları arttıran hem de borçluluğumuzu yükselten bir neden. Cari açık, bütçe açığı (ikiz açıklar) ve kronik enflasyonla uğraşan bir ekonomik yapımız var. Dolayısıyla sorunlar birbirini besleyerek içinden çıkılmaz hale getiriyor. Sağlıklı sürdürülebilir büyüme yaratamadığımızda istihdam oranımız düşüyor, prim gelirleri azalıyor. Borçluluk seviyemizde geldiğimiz noktada maalesef kritik seviyelerdeyiz. Bu olgu risk primimizin bir türlü aşağı gelmemesinde önemli bir etken. Hükümetlerin değişimi ile sosyal güvenlik politikalarının ve uygulamalarının popülist nedenle değişmemesi gerekir. Belki de bu hususun anayasal güvenceye alınması düşünülmelidir.